

Leonard VELCESCU
(Universitatea din Perpignan
„Via Domitia” &
Universitatea din Pitești)

Fizionomii identitare culturale universale. Importanța Columnei din Forul lui Traian (Roma) pentru cultura universală și a României

Abstract: (Universal and Cultural Identitary Physiognomies. The Importance of the Column from the Forum of Trajan (Rome) for the Universal Culture and for Romania) In this conference, aspects of the scenes of the Column of Trajan's Forum are discussed, the multiple historical, artistic and iconographic information offering the documentary “film” carved in Carrara marble, made during the reign of Trajan (98-117 AD). Also, fundamental aspects regarding the representations of the compositions of the Column in European art are highlighted. Due to the exceptional artistic quality, composition and portraiture, from the heyday of Trajan's reign, Roman sculptural art was studied and drawn by the greatest artists of the Renaissance and Baroque, but also by those who were part of the artistic currents that have followed. Among these important artists, Michelangelo Buonarroti admired the compositions of the Column. Of inestimable historical and cultural value, the Column is one of the cultural identity symbols of Romania. Being also a European cultural symbol, it essentially contributes to the European identity unity, for a better understanding and collaboration between the diversity of cultures, to the increase of Romania's prestige and image in the world. Having the decisive role of uniting us, of broadening our horizons, no matter what differentiates us, culture means knowledge, understanding and, equally, identity for all.

Keywords: *Trajan's Column, Roman art, cultural identity, the Dacian people, Romania.*

Rezumat: În această conferință se pun în discuție aspecte ale scenelor Columnei din Forul lui Traian, multiplele informații istorice, artistice și iconografice oferind „filmul” documentar sculptat în marmură de Carrara, realizat în timpul domniei lui Traian (98-117 d.Hr.). De asemenea, se pun în evidență aspecte fundamentale privind reprezentările compozițiilor Columnei în arta europeană. Datorită calității artistice excepționale, compoziționale și portretistice, din perioada artistică de apogeu a domniei lui Traian, arta sculpturală romană a fost studiată și desenată de cei mai mari artiști ai Renașterii și Barocului, dar și de cei care au făcut parte din curentele artistice ce au urmat. Printre acești artiști importanți, Michelangelo Buonarroti admira compozițiile Columnei. De o valoare istorică și culturală inestimabilă, Columna face parte dintresimbolurile identitare culturale ale României. Fiind deopotrivă un simbol cultural european, aceasta contribuie în mod esențial la unitatea identitară europeană, pentru o mai bună înțelegere și colaborare între diversitatea culturilor, la creșterea prestigiului și a imaginii României în lume. Având rolul, determinant, de a ne uni, de a ne lărgi orizonturile, indiferent de ceea ce ne diferențiază, cultura înseamnă cunoaștere, înțelegere și, în egală măsură, identitate pentru toți.

Cuvinte-cheie: *Columna Traiană, arta romană, identitate culturală, poporul dac, România.*

Studiul pune în discuție anumite aspecte ale Columnei din Forul lui Traian (v. fig. 1. Forul lui Traian – Roma, reconstituire color) și analizează mai multe dintre scenele care ne întâmpină pe aceasta. Astfel, multiple informații istorice, artistice și iconografice ne sunt oferite prin intermediul acestui veritabil „film” documentar sculptat în marmură de Carrara, realizat în timpul domniei lui Traian (98-117 d.Hr.). Sunt evidențiate, de asemenea, aspecte legate de friza Columnei, fiind reliefată, în cele din urmă, importanța acestui monument antic roman – atât pentru cultura română, cât și pentru cea universală.

Scurtă prezentare a monumentului în contextul Forului lui Traian (Roma)

Cel mai impresionant monument triumfal construit vreodată, Columna din forul lui Traian (fig. 2 a-b: Roma, Columna; imagini L. Velcescu), realizată în marmură de Carrara, este una dintre operele cele mai complexe pe care ne-a lăsat-o vreodată Antichitatea, sursă prolifică de studiu pentru istorici, arheologi, artiști din lumea întreagă. Construită între 106 și 113 d.Hr., de același arhitect care a realizat și forul lui Traian, Apolodor din Damasc, Columna măsoară aproximativ 39,57 m în înălțime. În momentul de față, acest monument este singurul bine păstrat în Forul lui Traian. Columna nu este numai o cronică figurată a războaielor dintre romani și daci, dar, după moartea lui Traian (în anul 117 d.Hr.) ea a devenit și mormântul acestuia. În interiorul bazei Columnei, într-o mică încăpere, se afla o urnă de aur care conținea cenușa împăratului (fig. 3 a-d; imagini L. Velcescu); se accesează în incinta monumentului (3 a), în partea stângă spre camera sepulcrală a lui Traian (3 b-c); desen cu detalii, locul exact unde se afla urna din aur ce conține cenușa împăratului (3 d). De asemenea, se observă cum a fost compusă și asamblată Columna (3 d).

Banda sculptată a basoreliefurilor Columnei (fig. 4 a-b: friza Columnei) se desfășoară în spirală pe o lungime de 200 m. Lărgimea frizei la bază este de 0,89 m, sus este de 1,25 m, înălțimea unui personaj în partea de jos este de 0,60 m, iar în partea de sus este de 0,90 m. Friza Columnei lui Traian reprezintă cea mai mare sculptură din toată Antichitatea. Diferența aceasta între sus și jos este destinată să compenseze efectele de perspectivă. Această friză este sculptată pe dale de marmură, făcând parte din structura Columnei, unde sunt reprezentate 124 episoade referitoare la războaiele împotriva dacilor – și se pot număra 2570 de figuri, dintre care 634 de daci. Traian apare de 58 de ori, iar regele Decebal este reprezentat, probabil, de cel puțin 8 ori¹.

Din punct de vedere estetic, Columna este înainte de toate o creație originală a artei romane de la începutul secolului al II-lea după Hr., datorită mării sale unități compoziționale și omogenității basoreliefurilor, prin realismul personajelor prezentate

¹ Radu Vulpe, *Columna lui Traian / Trajan's Column*, București, 2002, p. 13-17.

și calitatea narativă a scenelor. Valoarea sa în calitate de sursă arheologică, istorică și artistică este inestimabilă, având în vedere că scrierile sau jurnalul lui Traian despre războaiele dacice sunt astăzi pierdute (sau nu au fost încă descoperite)¹.

În Antichitatea romană, monumentele arhitecturale, precum și sculpturile (reliefulurile și statuile) erau reprezentate în mod pictat, fiind folosite culori vii. Se pare, de asemenea, că friza Columnei a fost pictată (fig. 5 a-b: a. Columna color, *National Geographic*, nr. 122, aprilie 2015; b: scena XXXII colorată. Pictată în 1972 sub îndrumarea binecunoscutului istoric de artă italian Ranuccio Bianchi Bandinelli, exte păstrată la *Museo Nazionale Romano in Palazzo Altemps*, Roma)². Acest mod de percepere vizuală în societatea romană era o posibilă preluare din arta greacă, ce utiliza același mod de a colora propriile monumente arhitecturale și artistice.

Columna este înaltă de aproape 40 de m, împreună cu baza sa, cu un diametru care variază de la 3,16 la 3,67 metri. Fusul coloanei se îngustează foarte ușor de la bază (3,67 metri) până la două treimi din înălțimea sa (ajungând la 3,63 metri), apoi se îngustează și mai mult până la vârf (fiind de 3,16 metri), pentru a se evita efectul de concavitate, conform recomandărilor arhitectului roman Marcus Vitruvius (aprox. 80 î.Hr.-cca 15 î.Hr.) în tratatul său *De arhitectura*.

În mod normal, Columna trebuia să fi fost și ea terminată, realizată complet (fig. 6 c: Columna, reconstituire), în același timp cu celelalte monumente din acest complex arhitectural. După cum se știe, însă, Columna a fost terminată și inaugurată un an mai târziu, în 113 d.Hr. De ce construcția Columnei (inaugurată în 113 d.Hr.) a durat cu un an mai mult decât edificarea celorlalte monumente ale Forului lui Traian, inaugurat în anul 112 d.Hr. (fig. 6 a-b: macheta păstrată la *Museo della Civiltà Romana*, Roma, realizată între anii 1935-1971 de arhitectul și arheologul italian Italo Gismondi – 1887-1974)? Acest detaliu, destul de important, a atras atenția și reflecția, punându-se, așadar, pe drept întrebarea: „De ce această întârziere ?”.

O explicație posibilă, plauzibilă, ar fi următoarea: în niciun caz nu putem pune la îndoială faptul că nu ar fi fost capabili constructorii romani să realizeze din punct de vedere tehnic-arhitectural acest fus-coloană în marmură de Carrara, cu o scară interioară în spirală, în acest interval de timp (care a fost destul de întins, între anul 106, sau 107 până în 112 d.Hr., când a fost inaugurat forul). Mai degrabă am putea deduce că partea artistică a Columnei, această friză de 200 de m lungime, a pus probleme majore artiștilor romani, datorită complexității ei compoziționale și realiste, scenelor iconografice de foarte bună calitate, multiplelor detalii redade, a planurilor compoziționale în perspectivă și în spirală etc.

¹ Leonard Velcescu, *Dacii în sculptura romană – studiu de iconografie antică*, Editura Academiei Române, București, 2015, p. 59-60.

² *Ibidem*, p. 81-82, fig. 74.

Columna – importantă sursă istorică, artistică și iconografică

Scenele frizei Columnei ne aduc o multitudine de informații istorice și iconografice extrem de prețioase despre evenimentele referitoare la războaiele care au avut loc între romani și daci pe teritoriul Daciei (România de azi), între anii 101-102 și 105-106 d.Hr.:

- inaugurarea podului de la Drobeta (scena XCIX, 99 MNIR București), un monument arhitectural remarcabil realizat de arhitectul Apollodor din Damasc (fig. 7: Columna, scena XCIX – inaugurarea în anul 105 a monumentalului pod peste Dunăre, realizat de arhitectul Apolodor din Damasc, a cărui construcție a durat din 103 până în 105 d.Hr.; imagine după Conrad Cichorius);

- vestimentația civilă și militară, atât la romani cât și la daci (fig. 8 a-b; a: Columna, scena IV – armata romană trece Dunărea în Dacia pe un pod de vase, în anul 101; b: Columna, scena XXXII – armata dacă asediază o fortăreață romană; imagini Conrad Cichorius);

- elemente iconografice și iconologice (semnificații): reprezentări de daci și de romani, adevărate portrete de personaje istorice: Traian, Hadrian, Sura, Apolodor, Decebal etc. (fig. 9 a-c – foto Velcescu; a: Columna, scena X – Traian ține un discurs în fața armatei romane. În spatele lui Traian se află doi însoțitori importanți ai împăratului. Unul e probabil Lucius Licinus Sura, vechi consul și prieten al lui Traian, iar al doilea, un tânăr de rang nobil, pare a fi/am putea să-l recunoaștem aici pe viitorul împărat, succesor al lui Traian, Hadrianus, care poartă o barbă scurtă, după moda greacă, fiind una dintre caracteristicile importante în reprezentările iconografice artistice ale lui Hadrian; b: scena XXIV – confruntarea de la *Tapae*: detaliu, portret al lui Decebal, prima reprezentare pe Columnă a regelui dac, cu ținuta demnă de rege și comandant de oști; 9 c-d – foto Velcescu: Columna, scena XCIX – inaugurarea podului peste Dunăre în anul 105. Este foarte posibil ca în această scenă să fie reprezentat și Apollodor din Damasc, arhitectul podului. Demonstrația de rigoare: Apollodor trebuie să fi fost diferit de romani ca înfățișare, ca tipologie portretistică, deoarece nu era roman, venea din Siria, născut în Damasc, de origine nabateană; Apolodor se numea el însuși Nabateanul. Traian, în schimb, este ușor de recunoscut în această scenă. În prezența armatei, a unor personalități romane care-l însoțeau pe împărat în campania sa militară împotriva dacilor acesta face o ceremonie religioasă dedicată inaugurării podului. În atare context, în mod normal – chiar obligatoriu, am putea spune – trebuie să fie reprezentat și realizatorul faimosului pod peste Dunăre, adică Apolodor din Damasc. Și alte identificări sunt posibile în scenele Columnei, cum ar fi Hadrian¹, viitorul împărat;

- reprezentările femeilor, copiilor și băieților daci (fig. 10 a-v); a) Columna, scena XXX – capturarea surorii lui Decebal; b-c) scena XXX, detaliu – sora lui Decebal

¹ Pentru aceste identificări iconografice în scenele Columnei a se vedea Adina Velcescu, *Essai d'identification iconographique sur la Colonne Trajane : Apollodore de Damas et Hadrien*, în *DIVVS TRAIANUS – travaux du Colloque International de Drobeta-Turnu Severin*, 16-17 juin 2017, p. 79-105.

și copilul său; d-m) scena XXXIX – poporul dac: femei, copii, bărbați daci; n-p, r-v) scena LXXVI – poporul dac; 10p) detaliu – o femeie dacă îl poartă pe cap, într-o lădiță, pe copilașul său; 10p1-3) în diferite zone rurale din România obiceiul este perpetuat și în ziua de azi, copilul fiind purtat în lădiță (în copârșel); coafura, felul sofisticat și deosebit de îngrijit al părului la femeile dace, tipologia lor deosebit de bine reprezentată (trăsături frumoase, nobile, demne). De asemenea, e de observat reprezentarea bijuteriilor la femeile dace, la gât și la urechi (fig.10 f-m), vestimentația femeilor și copiilor (fig. 10b, f, i, o, r, s);

– din punct de vedere artistic trebuie evidențiat modul în care sunt realizate compozițiile complexe ale scenelor frizei Columnei și felul cum este așezată în „pagină” fiecare imagine (fig. 11 a-b; imagini după C. Cichorius): a) scena XXIV – bătălia de la Tapae; b) scena XXXV – pe Dunăre, nave de război și de aprovizionare romane. Sunt descrise numeroase detalii, bine reprezentate, perfect sculptate, fiecare acțiune fiind redată cronologic. Totodată, bine reprezentate sunt și personajele, în această perioadă artistică de apogeu din timpul domniei lui Traian (fig. 12 a-g; imagini Velcescu), fiind respectate proporțiile anatomice, dacă este o compoziție elaborată (mai complexă, sofisticată etc.), pe mai multe planuri în perspectivă, profunzime vizuală, sau mai simplă. În numeroase scene de pe Columnă remarcăm aceste portrete realiste și psihologice, expresive, uneori hiperrealiste, de războinici daci;

– remarcăm, deopotrivă, în scenele Columnei armamentul, atât la romani, cât și la daci, la trupele auxiliare sau de „mercenari” în armata romană. Pentru ca romanii să reușească să-i învingă pe daci au adus în armata lor trupe auxiliare din tot Imperiul Roman și probabil chiar trupe de mercenari: arcași din Siria (fig. 14 a; Columna, scena CVIII) ; cavalerie de mauri din Africa (fig. 14 b; Columna, scena LXIV), din Mauritania de azi; prăștieri din insulele Baleare (fig. 14 c; Columna, scena LXVI – *Funditores*); germani-suebi (fig. 14 a, c; Columna, scena CVIII) pentru lupta apropiată, corp la corp etc.; imagini Conrad Cichorius.

– despre aliații dacilor: cavalerii roxolani, din neamul sarmaților (fig. 15, scena XXXVII – catafractarii roxolani/sarmați, aliați ai dacilor), remarcabil fiind faptul că sunt îmbrăcați complet în zale atât cavalerul, cât și calul fiecăruia;

– armata dacă pare modernizată, bine echipată, bine instruită și organizată. Războinicii daci luptă cu *sica* sau *falx* (sabia curbă, extrem de eficace), folosesc scutul oval, au arme balistice (berbecele pentru străpungerea cetăților inamice) etc. (fig. 16 a-e);

– în aceste scene apar și reprezentări de zeități romane (fig. 17 a-b); a) scena III – zeul fluviului Danubius, care protejează armata romană la traversarea Dunării; b) scena XXIV – în bătălia de la Tapae este reprezentat zeul Jupiter Tonans, care ajută armata romană să-i învingă pe daci. Probabil sunt reprezentate și zeități dace în scenele Columnei;

– alte numeroase detalii pot fi observate pe friza Columnei: diferite locuri geografice unde au avut loc aceste confruntări, vegetația acestor locuri, orașe romane și dace, cu arhitecturile acestora, cetăți, castre, temple etc.;

- tactici de luptă, atât la romani, cât și la daci, organizarea militară;
- pe cursul Dunării se observă marina romană, uzând de diferite tipuri de ambarcațiuni militare și pentru aprovizionare (fig. 11 b);
- prăzi prețioase de război luate de romani de la daci: vase de aur și de argint transportate cu ajutorul catârilor sau măgarilor (fig. 18 a-c, scena CXXXVII – bogățiile dacilor spoliaste de către romani);
- scene de agricultură: soldații romani seceră grâul. Sunt aici reprezentate și unelte agricole;
- cum își construiau romanii uneltele de lucru.

Am evidențiat mai sus cele mai însemnate elemente ale Columnei, cu informațiile cele mai importante, variate, pe care ni le oferă acestea. La o analiză amplă și de profunzime, multe alte informații documentare pot fi însă deslușite pe friza acestui monument antic roman foarte important și interesant, Columna din Forul lui Traian (Roma).

Reprezentările compozițiilor Columnei în arta europeană

Datorită calității artistice excepționale, compoziționale și portretistice, realizată în perioada artistică de apogeu în timpul domniei lui Traian, arta sculpturală romană a fost studiată și desenată de cei mai mari artiști ai Renașterii și Barocului, dar și de cei care au făcut parte din curentele artistice care au urmat.

Compozițiile Columnei Traiane, „Marea Friză a lui Traian”, reprezentările statuare de daci din Forul lui Traian au servit de modele de studiu și au influențat creațiile marilor pictori și sculptori: Jacopo da Bologna, Jacopo Ripanda, Raffaello Sanzio, Giulio Romano, Michelangelo Buonarroti (care admira compozițiile Columnei Traiane, în fața căroră el ar fi exclamat: „Nu există decât o singură Columnă Traiană!”), Biagio Pupini, Michelangelo Merisi da Caravaggio, Francesco Primaticcio, Nicolas Poussin, Pietro Santi Bartoli, Raffaello Fabretti, Peter Paul Rubens (fig. 19 a-b), Jean-François Perrier, Bernini, Edmé Bouchardon (fig. 20), Hubert Robert, Pierre-Henri de Valenciennes, Jacques-Louis David, Eugène Emmanuel Viollet-Le-Duc (fig. 21) etc.

Iconografia scenelor Columnei, anumite reprezentări ale lui Traian și tipologia specifică portretisticii dacilor s-au resfrâns în noua reprezentare iconografică a artei religioase catolice în perioada Renașterii, a Barocului, dar și ulterior, în anumite compoziții ale lui Rafael Sanzio (1483-1520), ale lui Pirro Ligorio (1513-1583), iar mai târziu în arta sculptorului Gian Lorenzo Bernini (1598-1680) (fig. 22 a-g; a-c, g – Colonada Bernini San Pietro, Vatican: aceste două sculpturi de sfinți, San Marco și San Benigno (fig. 22 c și g), realizate de Bernini și echipa cu care a lucrat la întregul ansamblu al Colonadei din Piața San Pietro, au fost inspirate, foarte probabil, după reprezentările statuare de daci de pe arcul lui Constantin (fig. 22 d-f), la Roma). Pentru alte reprezentări de sfinți și de apostoli catolici inspirate din iconografia dacilor se pot vedea și desenele pictorului Giuseppe Cades (1750-1799) (fig. 23 a-e ; a: douăsprezece studii ale Apostolilor; colecție privată; b-c: San Marco, desen după sculptura Colonadei Berninii (vezi fig. 22 g, statuia din stânga), din piața San Pietro; d-e: San Benigno,

desen realizat, foarte probabil, după o statuie de dac de pe arcul lui Constantin, sau (și) de pe Colonada Berninii (vezi fig. 22 g, statuia din dreapta), San Pietro. Exemplele pot continua, fiind extrem de numeroase.

Caracteristicile artei romane în timpul domniei lui Traian (98-117 d.Hr.). Portretul realist și psihologic în arta romană

Compoziția în arta romană

Compozițiile scenelor frizei Columnei (fig. 24 a-b; imagini după C. Cichorius) sunt bine realizate, complexe, bine echilibrate și proporționate. Nu sunt nicidecum monotone, ci prezintă ritm artistic de ansamblu. Proporțiile personajelor sunt bine respectate, «jocul» de planuri dă un adevărat ritm (mișcare), perspectivă, flux compozițional și de profunzime: o logică compozițională artistică realistă, mișcarea personajelor fiind naturală.

Portretul psihologic în arta romană

În ceea ce privește portretistica romană, ea excelează atât în arta basoreliefurilor, cât și în cea a *ronde-bosse*-ului. Sculptorii romani au înțeles și, în același timp, au perceput (factor esențial în domeniul artelor plastice) anumite lucruri structurale indispensabile în reprezentarea realistă a chipului uman. Înainte de a observa, studia și reda fizionomia aspectului fizic exterior, trebuia văzut, decriptat și înțeles rolul important, determinant – am spune – al aspectului psihic (momentul psihic într-o situație anume) interior al fiecărui personaj, adică «portretul» lăuntric al fiecărui model. Avem, așadar, de a face, în acest caz, cu două portrete pentru fiecare personaj: cel exterior și cel interior: forma exterioară percepută, vizibilă, aspectul fizic, «*charnel*», și cel interior, portretul psihic (portretul invizibil ochiului), care se suprapune peste cel exterior, îmbrăcându-l, personalizându-l. Împreună, cele două portrete indisociabile se unesc într-unul singur, într-o simbioză perfectă, căpătând astfel aspectul de «*vivant*», de real, de natural.

Se poate presupune, în mod pertinent, că în aceasta ar rezida «misterul» și prestigiul artei portretului școlii romane (oficiale) al acestei perioade artistice culminante, de apogeu, în timpul domniei lui Traian. Conform binecunoscutului dicton de mare esență și profunzime „chipul reprezintă oglinda sufletului”, sculptorii romani au înțeles acest lucru fundamental, adică rolul important pe care îl are în arta portretului aspectul interior al fiecărui individ. Constatăm cu certitudine că nu au neglijat în nici un chip rolul primordial al psihicului ce modelează, „sculptează” și determină aspectul chipului exterior al omului. Dimpotrivă, artiștii romani l-au transpus cu mult talent în arta lor sculpturală.

Cum au apărut copiile, mulajele Columnei lui Traian la București, la Muzeul Național de Istorie a României (MNIR)?

Mulajele Columnei au ajuns la București în iunie 1967.

Meritul determinant l-a avut arheologul Emil Panaitescu (1885-1958), îndeosebi în anii 1934-1939. Istoric, profesor de istorie antică la Universitatea din Cluj, director al Școlii Române din Roma (*Accademia di Romania*) între anii 1929-1940, Emil Panaitescu a adresat o serie de memorii Academiei, Ministerului Instrucțiunii Publice, Ministerului de Finanțe, Parlamentului, obținând în 1939 ca statul român să comande copia Columnei Traiane unor meșteri de la Vatican, sub conducerea lui Francesco Mercatalli. La început a fost comandat numai fusul coloanei, pe urmă și soclul. Lucrările mulajelor s-au efectuat în timp de război, fusul coloanei a fost terminat în 1940, iar soclul, în 1943. Copia Columnei a costat statul român suma de patru milioane de lei și a fost achitată integral. Realizarea mulajelor a fost supravegheată chiar de către Emil Panaitescu, iar calitatea lor a fost verificată de către o comisie reprezentată de Guido Galli, directorul tehnic al muzeelor pontificale, Italo Gismondi, arheolog și arhitect, Giuseppe Lugli, arheolog, Virgil Vătășianu, istoric de artă, și însuși Emil Panaitescu, arheolog.

Din cauza războiului, mulajele nu au ajuns imediat după terminarea realizării lor în România. Între timp ele au fost adăpostite în subsolurile Muzeului Lateran, ale Forului lui Traian și în depozitele Palatului Expozițiilor, la Roma. Într-un final, în iunie 1967, mulajele Columnei au ajuns la București.

Copiile au fost găzduite pentru câțiva ani la Muzeul de Istorie a Partidului Comunist Român (astăzi, Muzeul Național al Țăranului Român), pentru ca apoi, din anul 1972, să fie reamplasate în cadrul noului Muzeu de Istorie a Republicii Socialiste România, astăzi Muzeul Național de Istorie a României (MNIR) (fig. 25 a-d).

Reproducerea Columnei este de foarte bună calitate, materialul care a fost întrebuințat (ciment alb armat amestecat cu praf de marmură) se apropie ca aspect de cel original, iar soclul imită perfect originalul, respectând proporțiile monumentului. Toate metopele sunt expuse la Muzeul Național de Istorie a României din București într-o vastă sală, *Lapidarium*, special amenajată ca să găzduiască această copie a Columnei din Forul lui Traian (Roma).

Reactualizarea proiectului – monumentul Columna la București

Început în secolul al XIX-lea de către mari personalități române ale perioadei respective – Mihail Kogălniceanu, Alexandru Odobescu, Vasile Alexandrescu Urechia, Al. Tzigara-Samurçaș etc. –, proiectul de a reproduce integral Columna (monumentul arhitectural și scenele frizei) a fost, așadar, în sfârșit, concretizat, deși numai prin reproducerea metopelor Columnei. Însă cum rămâne cu proiectul de a ridica fizic o copie a Columnei, a întregului monument la București, într-un loc special amenajat?

Această dorință de a fi înălțată la București, la scara 1/1, o copie a celebrului monument nu a dispărut. Personalități românești actuale și nu mai puțin mediul privat

au convingerea că proiectul vechi, din secolul al XIX-lea, ar trebui relansat și concretizat. Discuțiile vor continua în jurul acestui proiect măreț. Să sperăm că va fi realizat, dus la bun sfârșit, așa cum a fost realizat de către Asociația Identitate Culturală Contemporană (AICC, www.aiccromania.org) și proiectul *Nobilul dac*, statuie ce a fost instalată la București la 14 martie 2020, pe Bulevardul Dacia, aproape de Piața Romană (fig. 26 a-b).

Aceste proiecte – monumentul Columna lui Traian la București, precum și statuia *Nobilului dac* – pot deveni adevărate simboluri culturale ale României și ale capitalei, București, așa după cum Parisul, și implicit toată Franța, are mai multe simboluri culturale identitare: Turnul Eiffel, Catedrala Notre-Dame din Paris, Muzeul Luvru, Piramida de la Luvru, Arcul de Triumf, Basilica Sacre-Coeur etc.

În CONCLUZIE: De o valoare istorică și culturală inestimabilă, Columna face parte dintre simbolurile identitare culturale ale României. Fiind deopotrivă un simbol cultural european, aceasta contribuie în mod esențial la unitatea identitară europeană, pentru o mai bună înțelegere și colaborare între diversitatea culturilor, la creșterea prestigiului și a imaginii României în lume. Având rolul, determinant, de a ne uni, de a ne lărgi orizonturile, indiferent de ceea ce ne diferențiază, cultura înseamnă cunoaștere, înțelegere și, în egală măsură, identitate pentru toți.

BIBLIOGRAFIE

- Antonescu, Dinu. 2009. *Columna lui Traian. Arhitectura de pe friza sculptată*. București.
- Antonescu, Teohari. 1910. *Columna Traiană*. Iași.
- Cichorius, Conrad. 1896-1900. *Die Reliefs der Traianssäule, I-III*. Berlin.
- Coarelli, Filippo. 1999. *La Colonna Traiana*. Roma.
- Daicoviciu, C., Daicoviciu, H. 1966. *Columna lui Traian*. București.
- Galinier, Martin. 2007. *La Colonne Trajane et les forums impériaux, École Française de Rome*. Roma.
- Lehmann, Karl. 1926. *Die Trajanssäule: ein römisches Kunstwerk zu Beginn der Spätantike*. Vol. 1-2. Berlin.
- Settis, S., La Regina, A., Agosti, G., Farinella, V. 1988. *La Colonna Traiana*. Torino.
- Stefan, Alexandre Simon. 2015. *La Colonne Trajane. Édition illustrée avec les photographies exécutées en 1862 pour Napoléon III*. Paris: Éditions Picard.
- Velcescu, Leonard. 2015. *Dacii în sculptura romană – studiu de iconografie antică*. București: Editura Academiei Române.
- Vulpe, Radu. 2002. *Columna lui Traian / Trajan's Column*. București.

LEGENDA IMAGINILOR:

- 1) Forul lui Traian. Reconstituire color.
- 2a-b) Columna din Forul lui Traian (Roma).
- 3a) Baza și Intrarea Columnei din Forul lui Traian (Roma).
- 3b) Columna – accesul spre camera sepulcrală a lui Traian.
- 3c) Columna – camera sepulcrală unde a fost urna cu cenușă a lui Traian.
- 3d) Columna – desen detaliu, cum a fost compus și sculptat monumentul.
- 4a-b) Friza Columnei.
- 5a-b) Columna Traiană; scena XXXII color: dacii îi asediază pe romanii refugiați într-un castru.
- 6a-b) Macheta realizată între anii 1935-1971 de arhitectul și arheologul italian Italo Gismondi (1887-1974), păstrată la *Museo della Civiltà Romana*, Roma.

- 6c) Columna; reconstituire.
- 7) Columna, scena XCIX: inaugurarea podului peste Dunăre în anul 105, realizat de către arhitectul Apolodor din Damasc.
- 8a) Columna, scena IV: armata romană trece Dunărea în Dacia pe un pod de vase, în anul 101.
- 8b) Columna, scena XXXII: armata dacă asediază o fotoreață romană.
- 9a) Columna, scena X: Traian ține un discurs în fața armatei romane.
- 9b) Columna, scena XXIV: regele Decebal la Tapae.
- 9c) Columna, scena XCIX: inaugurarea podului (în 105 d.Hr.) peste Dunăre, realizat de Apolodor.
- 9d) Columna, scena XCIX: detaliu, scenă religioasă (Traian face sacrificii în momentul inaugurării podului peste Dunăre).
- 10a) Columna, scena XXX: capturarea surorii lui Decebal și ducerea la Roma.
- 10b-c) Columna, scena XXX: sora lui Decebal și copilul acesteia au fost capturați și duși la Roma.
- 10d-m) Columna, scena XXXIX: poporul dac (femei, copii, bărbați).
- 10n-p, r-v) Columna, scena LXXVI: poporul dac.
- 10p1-3) În diferite zone rurale din România obiceiul dac este perpetuat și în ziua de azi.
- 10f-m) Poporul dac (coafura femeilor dace, felul sofisticat și deosebit de îngrijit al părului, tipologia lor bine reprezentată – trăsături frumoase, nobile, demne; de asemenea, reprezentarea bijuteriilor femeilor dace, la gât și la urechi).
- 10b, f, i, o, r, s) Poporul dac – vestimentația la femei și copii.
- 11a-b) Columna – complexitatea compozițiilor scenelor ; a) scena XXIV: bătălia de la Tapae; b) scena XXXV: pe Dunăre, nave de război și de aprovizionare romane.
- 12a-g) Columna – portrete realiste de războinici daci.
- 14a) Columna, scena CVIII: trupe auxiliare sau de mercenari în armata romană (arcași din Siria și germani-suebi).
- 14b) Columna, scena LXIV: cavalerie de mauri din Africa, din Mauritania de azi.
- 14c) Columna, scena LXVI: *funditores*/prăștieri din insulele Baleare.
- 14a, c) Columna, scena CVIII: germani-suebi, pentru lupta apropiată, lupta corp la corp; imagini Conrad Cichorius.
- 15) Columna, scena XXXVII: catafractarii roxolani/sarmați, aliați ai dacilor.
- 16a-e) Columna, scenele XXIV, XXXII: armata dacă este modernizată, bine echipată, bine instruită.
- 17 a-b) Columna: a, scena III: zeul fluviului Danubius care protejează armata română la traversarea Dunării; b) scena XXIV: în bătălia de la Tapae este reprezentat zeul Jupiter Tonans, care ajută armata romană să îi învingă pe daci; probabil sunt reprezentate și zeități dace în scenele Columnei.
- 18a-c) Columna, scena CXXXVII: bogățiile dacilor spoliata de către romani.
- 19a-b) Peter Paul Rubens (1577-1640): portrete de daci, studii după scenele Columnei.
- 20) Edmé Bouchardon (1698-1762), studiu după un războinic dac reprezentat pe Columnă.
- 21) Eugène Emmanuel Viollet-Le-Duc (1814-1879), portret de dac, studiu după un bust păstrat la Muzeul Vaticanului.
- 22 a-g ; a-c, g) Gian Lorenzo Bernini (1598-1680), Colonada Bernini din Piața San Pietro, Vatican); d-f : statui de daci de pe Arcul lui Constantin (Roma), care l-au inspirat pe Bernini și echipa lui pentru reprezentarea sfinților și apostolilor de pe Colonada San Pietro.
- 23a) Giuseppe Cades (1750-1799): desene, douăsprezece studii ale Apostolilor; colecție privată. Unele dintre aceste desene sunt inspirate, foarte probabil, de iconografia dacilor – statuile de daci de pe Arcul lui Constantin și statuile Colonadei lui Bernini din Piața San Pietro, Vatican.
- 23b-c) Giuseppe Cades: San Marco, desen după sculptura Colonadei Berninii (vezi fig. 22 g, statuia din stânga), din Piața San Pietro.
- 23d-e) Giuseppe Cades: San Benigno, desen realizat, foarte probabil după o statuie de dac de pe Arcul lui Constantin sau (și) de pe Colonada Berninii (vezi fig. 22 g, statuia din dreapta), din San Pietro.
- 24a-b) Scene din friza Columnei (imagini după C. Cichorius) – de remarcat aspectul artistic, compozițional și din punct de vedere al perspectivei planurilor.
- 25a-d) Mulajele Columnei, expuse la Muzeul Național de Istorie a României (MNIR).

- 26a-b) Statuia Nobilului dac „Decebal”. Sculptura a fost instalată la București la 14 martie 2020, pe Bulevardul Dacia, aproape de Piața Romană, proiectul fiind realizat de către Asociația Identitate Culturală Contemporană (AICC: www.aicromania.org).
- 27a) Conrad Cichorius (1863-1932), *Die Reliefs der Traianssäule*, I-III, Berlin 1896-1900.
- 27b) Teohari Antonescu (1866-1910), *Columna Traiană*, Iași, 1910.
- 27c) Karl Lehmann (1894-1960), *Die Trajanssäule: ein römisches Kunstwerk zu Beginn der Spätantike*, vol. 1-2. Berlin, 1926.
- 27d) C. Daicoviciu / H. Daicoviciu, *Columna lui Traian*, București, 1966.
- 27e) S. Settis, A. La Regina, G. Agosti, V. Farinella, *La Colonna Traiana*, Torino, 1988.
- 27f-g) Radu Vulpe (1899-1982), *Columna lui Traian*, București, 1988, 2002.
- 27h) Filippo Coarelli (născut la Roma în 1936), *La Colonna Traiana*, Roma, 1999.
- 27i) Martin Galinier, *La Colonne Trajane et les forums impériaux*, École Française de Rome, Roma, 2007.
- 27j) Dinu Antonescu (1909-1998), *Columna lui Traian. Arhitectura de pe friza sculptată*, București, 2009.
- 27k) Alexandre Simon Stefan, *La Colonne Trajane. Édition illustrée avec les photographies exécutées en 1862 pour Napoléon III*, Paris, Éditions Picard, 2015.

1) Forul lui Traian – reconstituire color

2a) Columna din Forul lui Traian (Roma)

2b) Columna din Forul lui Traian (Roma)

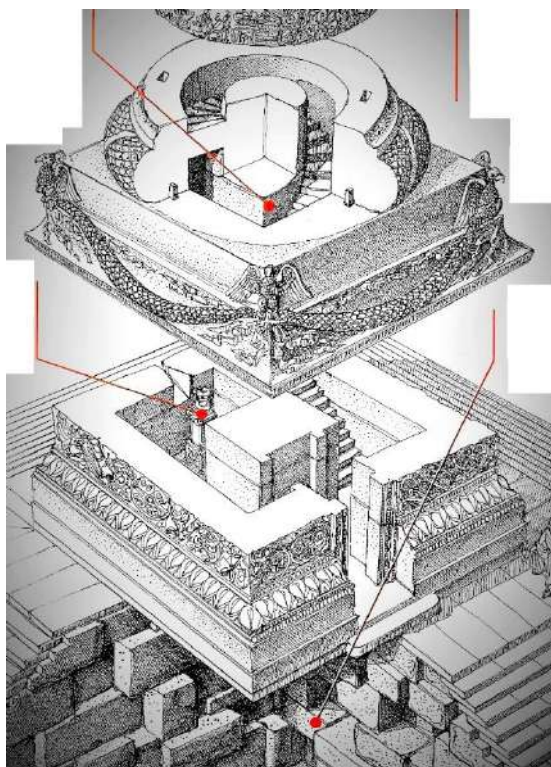
3a) Baza și intrarea Columnei din Forul lui Traian (Roma)

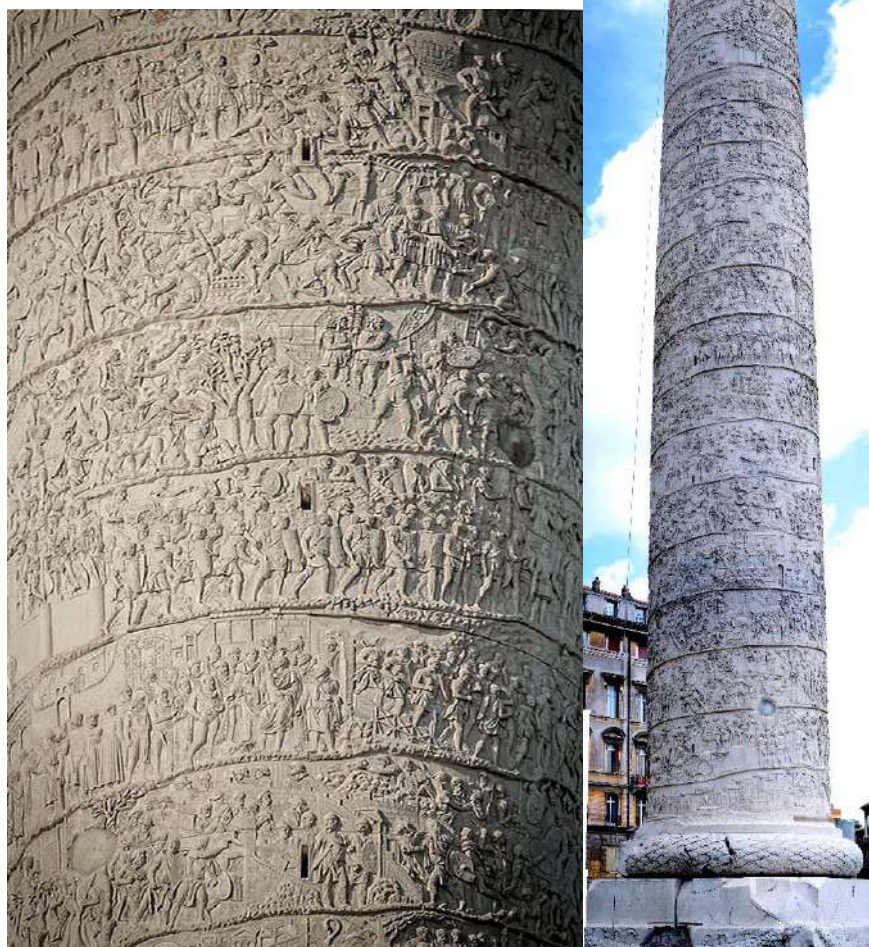
3b) Columna – accesul spre camera sepulcrală a lui Traian

3c) Columna – camera sepulcrală unde a fost urna cu cenușa lui Traian

3d) Columna – desen detaliu (cum a fost compus și sculptat monumentul)

4a-b) Friza Columnei

6a-b) Macheta realizată între anii 1935-1971 de arhitectul și arheologul italian Italo Gismondi (1887-1974), păstrată la *Museo della Civiltà Romana*, Roma

6c) Columna – reconstituire

7) Columna, scena XCIX: inaugurarea podului peste Dunăre în anul 105, realizat de arhitectul Apolodor din Damasc

8a) Columna, scena IV: armata romană trece Dunărea în Dacia pe un pod de vase, în anul 101

8b) Columna, scena XXXII: armata dacă asediază o fortăreață romană

9a) Columna, scena X: Traian ține un discurs în fața armatei romane

9b) Columna, scena XXIV: regele Decebal la Tapae

9c) Columna, scena XCIX: inaugurarea (în 105 d.Hr.) a podului peste Dunăre,
realizat de către Apolodor din Damasc

9d) Columna, scena XCIX: detaliu, scenă religioasă
(Traian face sacrificii în momentul inaugurării podului peste Dunăre)

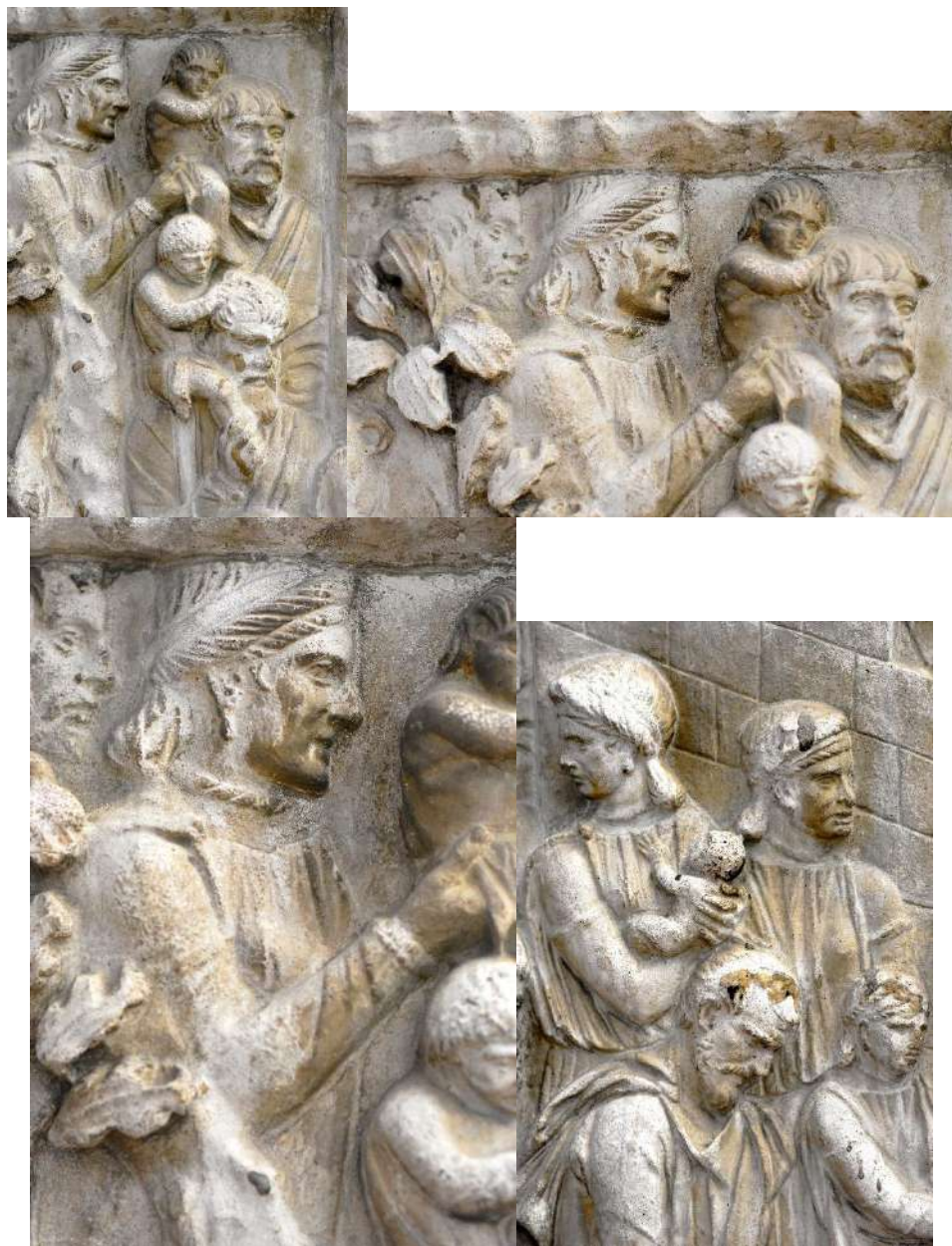

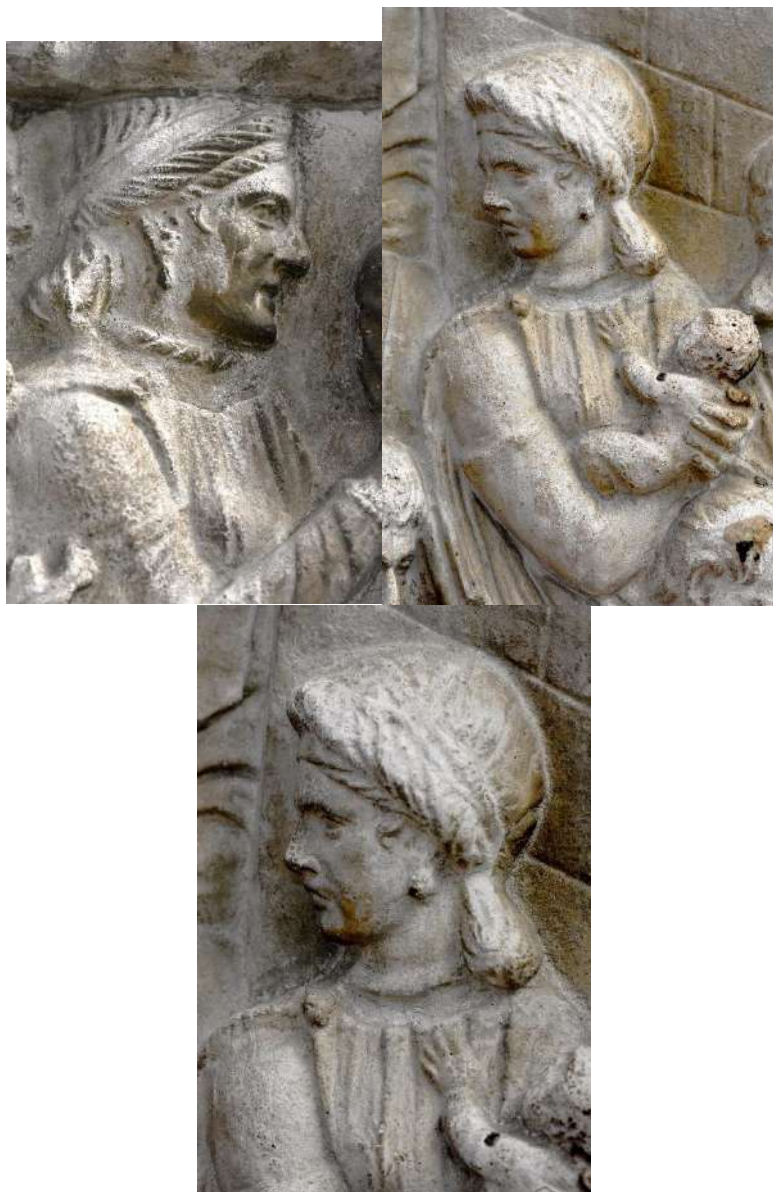
10a) Columna, scena XXX: capturarea surorii lui Decebal și ducerea sa la Roma

10b-c) Columna, scena XXX: sora lui Decebal și copilul său au fost capturați și duși la Roma

10d-m) Columna, scena XXXIX: poporul dac (femei, copii, bărbați)

10n-p, r-v) Columna, scena LXXVI: poporul dac

Fig. 10p1-3) Obiceiul perpetuat până azi în diferite zone rurale românești de a purta copilul în lădiță (în copârșel), reprezentat întocmai pe Columnă (fig. 10 o-p)

11a-b) Columna – complexitatea compozițiile scenelor

12a-g) Columna: portrete realiste de războinici daci

14a) Columna, scena CVIII:
trupe auxiliare sau de „mercenari” în armata romană (arcași din Siria și germani-suebi)

14b) Columna, scena LXIV: cavalerie de mauri din Africa, din Mauritania de azi

14c) Columna, scena LXVI: *funditores* „prăștieri” din Insulele Baleare

15) Columna, scena XXXVII: catafractarii roxolani/sarmați, aliați ai dacilor

16a-e) Columna, scenele XXIV și XXXII: armata dacă (modernizată, bine echipată, bine instruită)

17 a-b) Columna –

- a) scena III: zeul fluviului Danubius care protejează armata română la traversarea Dunării
- b) scena XXIV: în bătălia de la Tapae este reprezentat Jupiter Tonans (ajutând armata română să îi învingă pe daci)

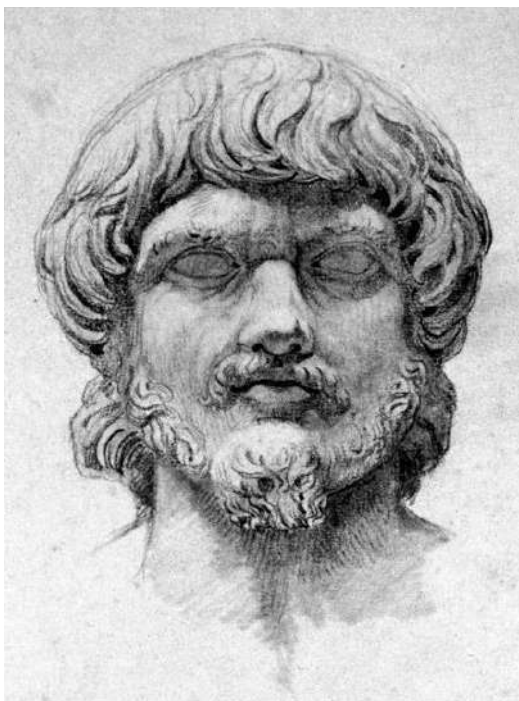
18a-c) Columna, scena CXXXVII: bogățiile dacilor, spoliata de către romani

19a-b) Peter Paul Rubens: portrete de daci (studii după scenele Columnei)

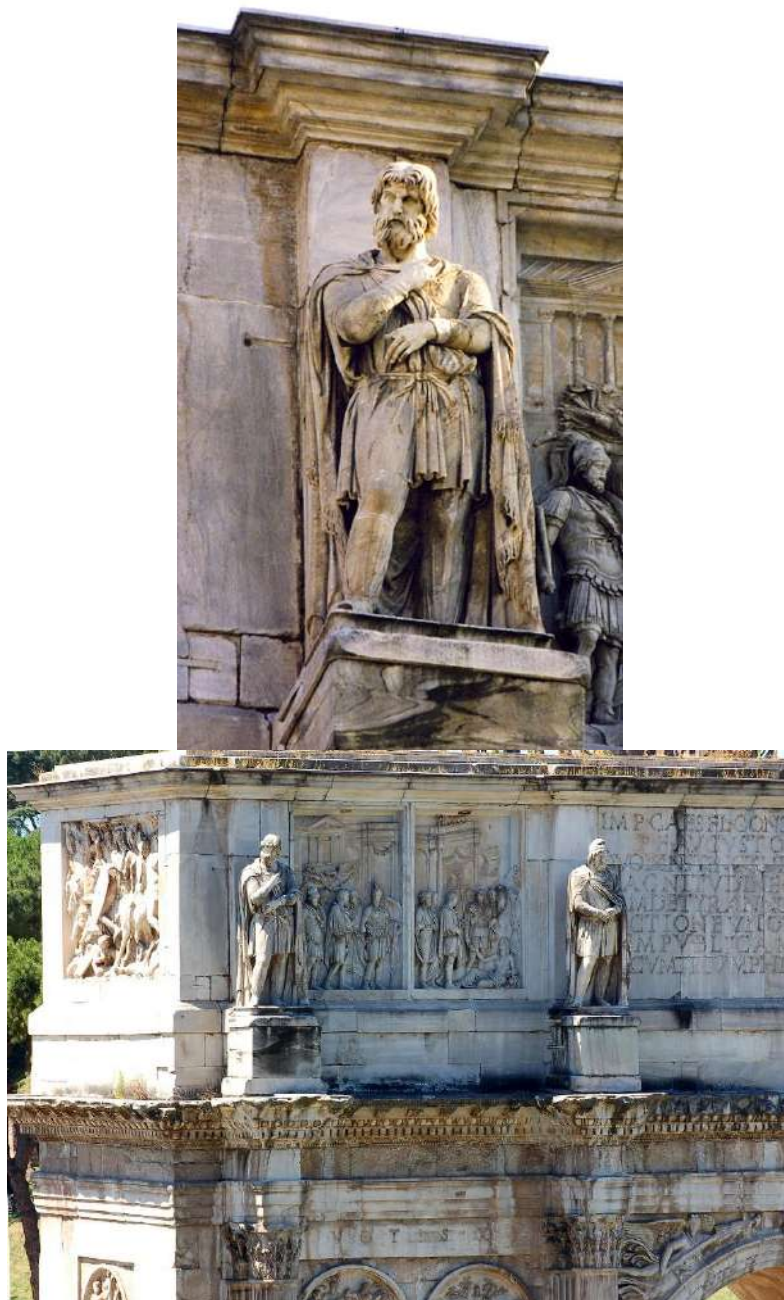
20) Edmé Bouchardon: studiu după un războinic dac reprezentat pe Columnă

21) Eugène Emmanuel Viollet-Le-Duc: portret de dac, studiu după un bust păstrat la Muzeul Vatican

22a-c) Colonada Bernini în San Pietro, Vatican

22d-f) Statuile de daci de pe Arcul lui Constantin

22g) Colonada Bernini în San Pietro, Vatican (sfinți, după statuile de daci de pe Arcul lui Constantin)

23a) Giuseppe Cades: desene, douăsprezece studii ale Apostolilor; colecție privată
(unele dintre aceste desene sunt inspirate, foarte probabil, de iconografia dacilor, de statuile de daci de pe Arcul lui Constantin și de statuile Colonadei lui Bernini din Piața San Pietro, Vatican)

23b-c) Giuseppe Cades: San Marco, desen după sculptura Colonadei Berninii (vezi fig. 22 g, statuia din stânga), din Piața San Pietro

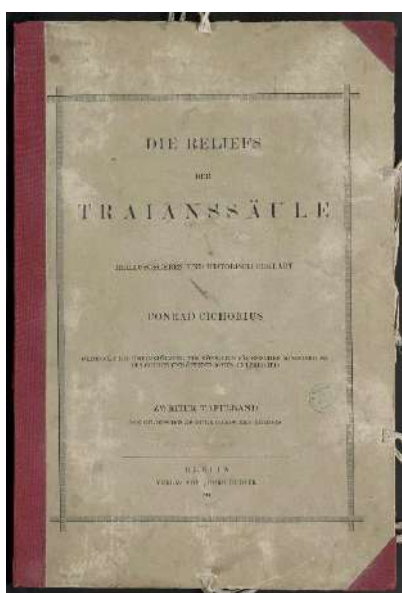
24a-b) Scene din friza Columnei (imagini după C. Cichorius):
aspectul artistic, compozițional și din punct de vedere al perspectivei planurilor

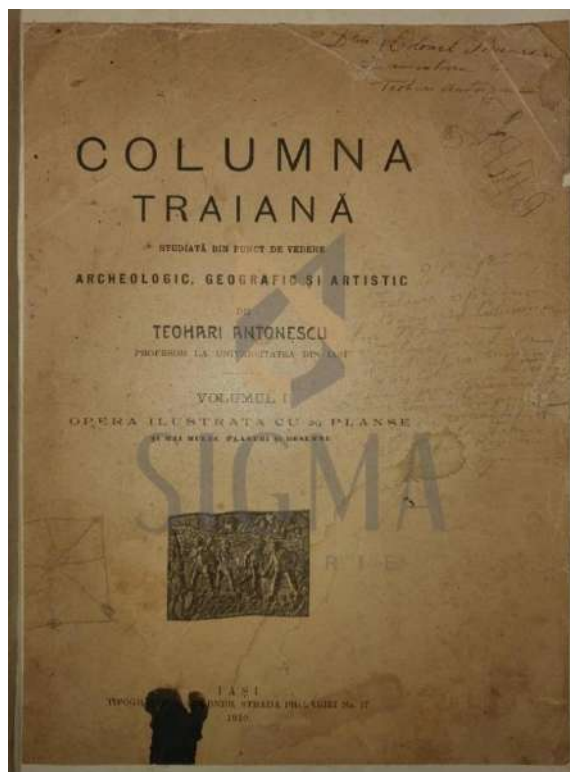
25a-d) Mulajele Columnei expuse la Muzeul Național de Istorie a României (MNIR)

26a-b) STATUIA NOBILULUI DAC „DECEBAL”;

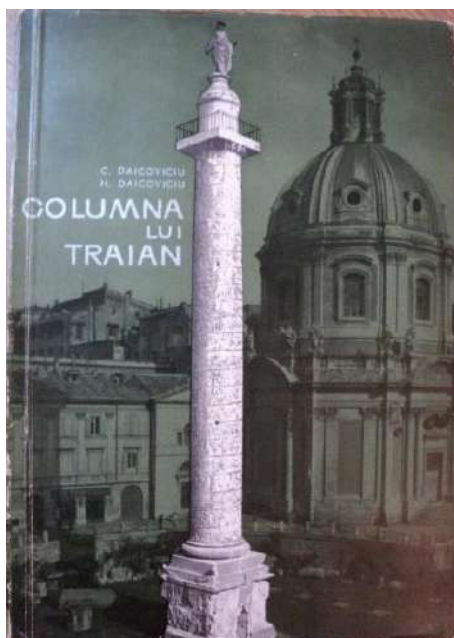
27a) CONRAD CICHORIUS (1863-1932), *Die Reliefs der Traianssäule*, I-III, Berlin 1896-1900 ;

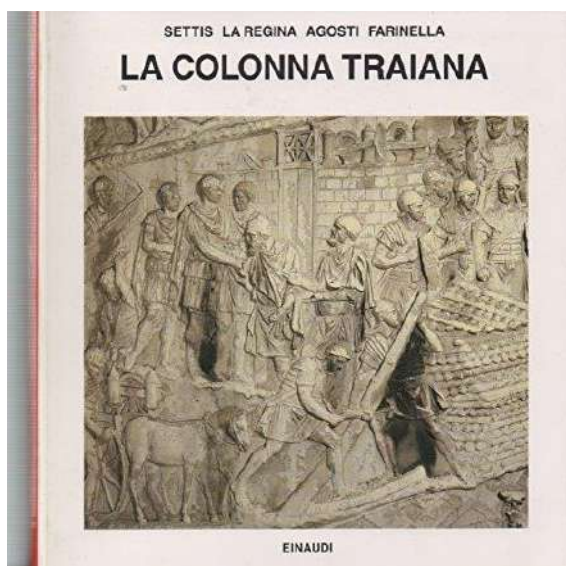
27b) TEOHARI ANTONESCU (1866-1910), *Columna Traiană*, Iași, 1910 ;

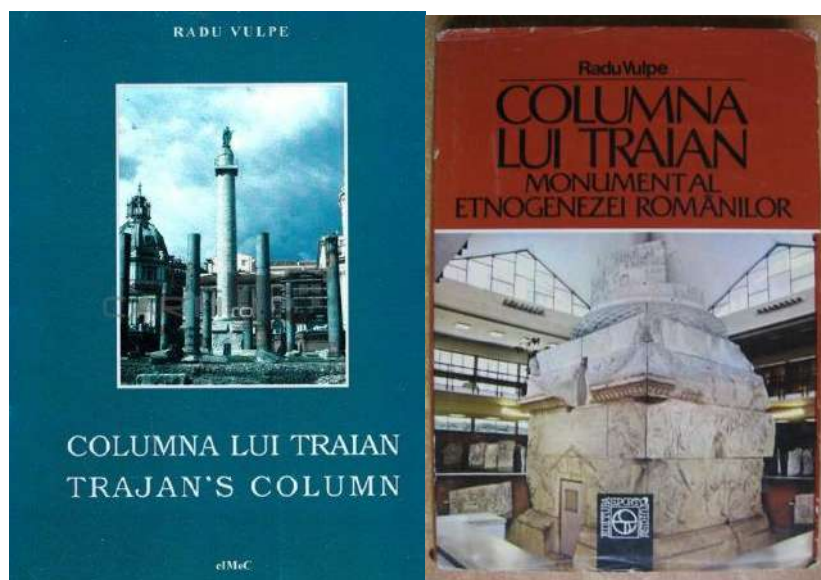
27c) KARL LEHMANN (1894-1960), *Die Trajanssäule: ein römisches Kunstwerk zu Beginn der Spätantike*, vol. 1-2. Berlin, 1926 ;

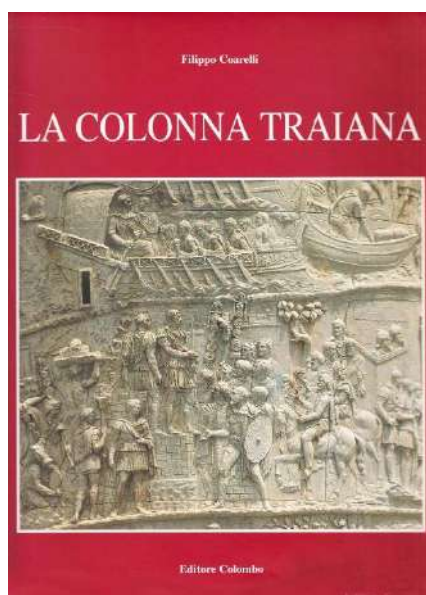
27d) C. DAICOVICIU/H. DAICOVICIU, *Columna lui Traian*, București, 1966 ;

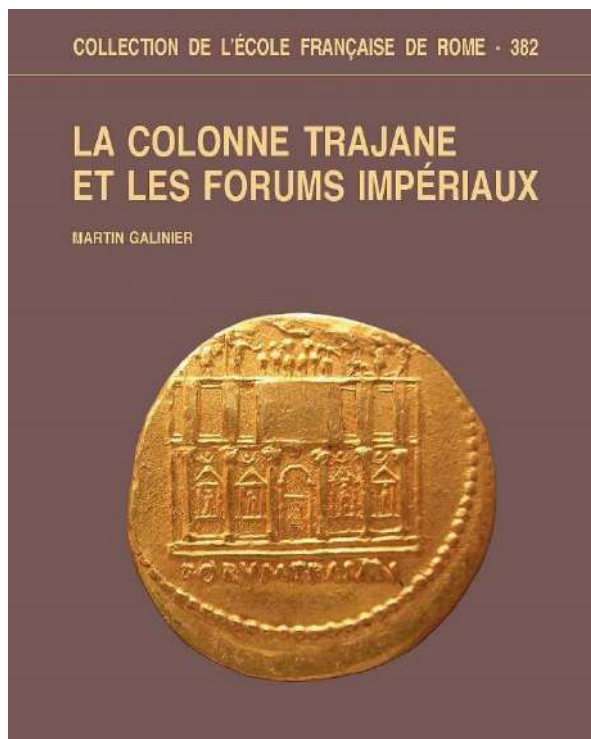
27e) S. SETTIS, A. LA REGINA, G. AGOSTI, V. FARINELLA, *La Colonna Traiana*, Torino, 1988 ;

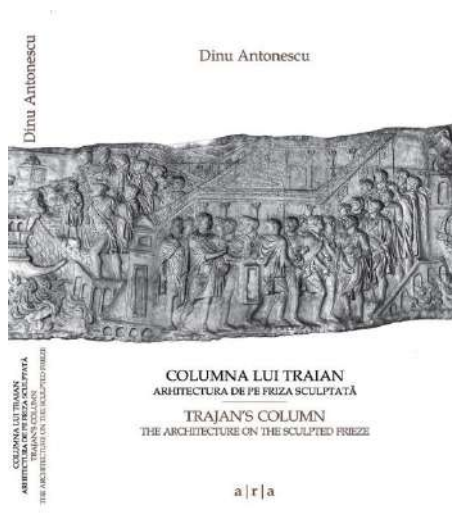
27f-g) RADU VULPE (1899-1982, *Columna lui Traian*, București, 1988, 2002 ;

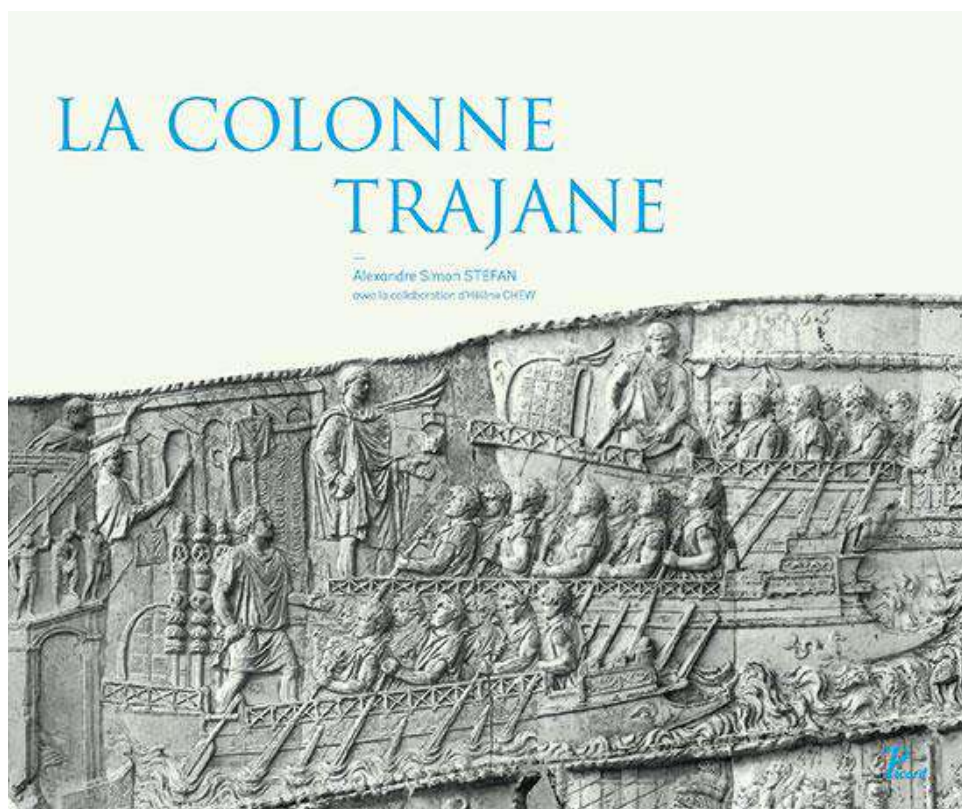
27h) FILIPPO COARELLI (născut la Roma în 1936), *La Colonna Traiana*, Roma, 1999 ;

27i) MARTIN GALINIER, *La Colonne Trajane et les forums impériaux*, École Française de Rome, Roma, 2007 ;

27j) Dinu Antonescu, *Columna lui Traian. Arhitectura de pe friza sculptată* (București, 2009)

27k) ALEXANDRE SIMON STEFAN, La Colonne Trajane. Édition illustrée avec les photographies exécutées en 1862 pour Napoléon III, Paris, Éditions Picard, 2015.